

7. ROK BENEDYKTYŃSKI W POLSCE

Wielki jubileusz 1500-lecia urodzin św. Benedykta Opata uczciła również Polska. Przez organizowane obchody spłacała niewątpliwie dług zaciągnięty w ciągu wielowiekowej historii wobec synów Wielkiego Patrona Europy. Benedyktyni bowiem kładli podwaliny, tworzyli pierwsze zręby kultury polskiej, a następnie na przestrzeni tylu wieków niejednokrotnie ją wspierali, chociaż udział ich w tej dziedzinie nie doczekał się jeszcze pełnego opracowania. Oni byli pierwszymi zakonnikami, jacy pojawili się na ziemiach polskich, a według przypuszczeń niektórych historyków /A.J.Parczewski/ prowadzili na nich misje jeszcze przed przyjęciem chrześcijaństwa. Oni towarzyszyli pierwszym biskupom wkraczającym na nasze ziemie, stanowiąc ich najbliższe otoczenie, obsługiwali katedry, troszczyli się o liturgię, szerzyli kulturę rolną, byli pierwszymi znawcami sztuki pisania i czytania, zakładali pierwsze szkoły, sprowadzali księgi liturgiczne.

Z wielu klasztorów i opactw wspomnianych przez historię /Tyniec, Międzyrzecz, Łęczyca, Mogilno, Lubiąż, Wrocław, Święty Krzyż, Sieciechów, Stare Troki, Horodyszczce, Połtusk, Nieśwież, Płock/ dzisiaj pozostały zaledwie dwa męskie w Tyńcu i Lubiniu oraz kilka żeńskich /Staniątka, Drohiczyn, Żarnowiec, Krzeszów, Wołów, Przemyśl, Łomża/.

Polskie obchody 1500 rocznicy urodzin św. Benedykta przebiegały o wiele skromniej niż we Włoszech, Francji, czy Belgii, gdzie po dziś dzień istnieją liczne klasztory i opactwa. W ich organizowaniu nie brały niestety udziału uniwersytety ani władze cywilne. Organizował je zasadniczo sam Kościół. Podobnie, jak we Włoszech i Francji, miały one charakter zarówno liturgiczny, jak i naukowy. Główne obchody jubileuszowe z udziałem Episkopatu Polski, benedyktyków i przedstawicieli wszystkich działających

u nas dziesięciu zakonów opartych na Regule św. Benedykta, odbyły się 9-11 maja 1980 r. w Tyńcu. W kilka miesięcy później Sekcja Patrystyczna przy Komisji Nauk Episkopatu Polski urządziła we Wrocławiu 22-23 września 1980 r. dwudniowe sympozjum naukowe, poświęcone wyłącznie osobie i Regule św. Benedykta. Był to niewątpliwie największy polski wkład naukowy w jubileuszowe obchody. Trzeba tu również przypomnieć liczne prelekcje naukowe wygłaszane przez cały tydzień w klasztorze SS. Benedyktynek w Żarnowcu 10-15 lipca 1981 r. przez historyków. Wszystkie ponadto klasztory związane z Regułą św. Benedykta oraz kilka Wyższych Seminarium Duchownych urządziło w swoich murach "Dzień św. Benedykta" z okolicznościową konferencją. Także Sekcja Języka Łacińskiego przy Komisji Nauk Episkopatu Polski poświęciła jedną prelekcję /dr M.Kaczmarski /KUL/, „Język i styl św. Benedykta,” RTK 29/1982/z.4 - w druku/Regule św. Benedykta. O wszystkich większych i mniejszych przedsięwzięciach pragniemy krótko przypomnieć, gdyż razem tworzą one polską mozaikę jubileuszu benedyktyńskiego.

Obchody tyńskie składały się z dwóch zasadniczych części, najpierw przez dwa popołudnia 9-11 maja odbywało się sympozjum naukowe na temat historii i duchowości św. Benedykta, a trzeciego dnia miały miejsce uroczystości liturgiczne na dziedzińcu tyńskim. Zgromadziły one wielu mnichów i mniszek z dziesięciu zakonów z całej Polski objętych Regułą św. Benedykta. Uroczystość zaszczytlił swą obecnością m.in. opat prymas Ojców Benedyktynów W.Dammertz rezydujący w Rzymie, pierwszy opat odnowionego w 1939 r. opactwa w Tyńcu K.van Oost, przeor O.Cyryl z Nursji, miejsca narodzenia św. Benedykta, przeor z Nütschau /RFN/, przeor kamedułów na Bielanach, opaci cystersów z Wąchocka, Mogiły, i Szczyrzyca, przełożeni lub przedstawiciele innych męskich i żeńskich zakonów oraz zgromadzeń zakonnych praktykujących Regułę

benedyktyńską, jak benedyktynek ze Staniątek, Drohiczyzna, Żarnowca, Krzeszowa, Wołowa, Przemyśla i Łomży, sakramentek z Warszawy, Siedlec, Gościenina, Wrocławia i Kwidzyna, kamedulek ze Złoczowa, oblątek ze Zburzyna, loretanek z Warszawy, samarytanek z Niegowa, a więc jak pisał ^wspecjalnym na tę okazję przysłanym liście papież Jan Paweł II: "cała Rodzina Benedyktyńska na umiłowanej ziemi polskiej". W jubileuszowych obchodach ku czci Benedykta wzięli również udział obydwaj kardynałowie, ks. prymas S. Wyszyński i metropolita krakowski ks. F. Macharski, arcybiskupi - poznański J. Stroba i wrocławski H. Gulbinowicz oraz prawie cały Episkopat Polski, jak również przedstawiciele Kapituły Krakowskiej, KUL-u, ATK, setki księży i tysiące wiernych.

Obchody, rozpoczęte sympozjum naukowym, otworzył opat tyniecki o. K. Janicki witając zebranych słowami: "Chcę wszystkim wyrazić wielką radość, nie tylko w imieniu tego klasztoru, ale w imieniu dziesięciu zakonów idących do Boga za przewodem Reguły św. Benedykta". Ponadto podkreślił, że obecne obchody benedyktyńskie nie mogą ograniczać się tylko do prezentowania wyników analiz czysto historycznych. Dlatego właśnie dwudniowe sympozjum naukowe podzielone zostało na dwie części: czysto historyczną, mającą na celu ukazanie zakonów i reguły benedyktyńskiej w Polsce na przestrzeni wieków, oraz monastyczną, podejmującą w oparciu o wcześniejsze analizy i wnioski problem aktualności Reguły św. Benedykta w konfrontacji ze współczesnością.

Podczas sympozjum historycznego wygłoszono cztery prelekcje. Najpierw wystąpił o. K. Janicki z referatem pt. "Święty Benedykt jako inspirator różnych form życia religijnego". Zauważył on, że duże odległości między poszczególnymi, stosunkowo niezależnymi, opactwami, zła komunikacja i powiązania z miejscową tradycją sprzyjały w średniowieczu pogłębianiu się różnic między nimi, formowaniu się nowych typów doskonałości i nowych struktur za-

konnych. Zaczął kształtować się model już to kameduły, już to cystersa dotrzymujący wierności pierwotnej Regule, a jednocześnie forsujący odmienny typ życia klasztornego. Benedyktyni pozostawali jednak wierni literze swojej reguły. Jednocześnie Stolica Apostolska ciągle nalegała, by stosunkowo niezależne opactwa i klasztory zrzeszały się w kongregacje, z dorocznymi zjazdami i wizytacjami. Ten proces federalizacji poszczególnych opactw przyspieszył Sobór Trydencki. W Polsce kongregacja taka powstała dopiero w XVIII w., choć funkcjonowała napotykając na duże trudności. Dzięki istnieniu kongregacji wiele nowych zakonów i zgromadzeń powstałych w ciągu 1500-lecia historii reguły tworzy i konsoliduje się w jedną wielką rodzinę benedyktyńską.

Drugą prelekcję "Kult św. Benedykta w Polsce" wygłosił znany historyk średniowiecza o.P.Szczaniecki OSB. Przypomniał o pierwszych czcicielach św. Benedykta, do których należał, m.in. św. Wojciech. Do popularności imienia Benedykta w średniowieczu przyczyniła się poczytna druga księga Dialogów Grzegorza Wielkiego zawierająca jego żywot. Kult św. Benedykta zyskiwał na popularności i to nie tylko w ramach oficjalno-kościelnych, jak święta 11 lipca czy 21 marca, ale również świeckich: w panegirykach, poezji, prozie poetyckiej, malarstwie i iluminacjach. Podczas przerwy zebrani mogli wysłuchać koncertu utworów o. Szymona Sylwestra Szarzyńskiego, benedyktyna żyjącego na przełomie XVII i XVIII wieku w wykonaniu Capella Cracoviensis w zabytkowych wnętrzach klasztornego kościoła.

Sympozjum historyczne zakończono dwugłosem - o. M.Kaniora OSB o "Ideale benedyktyna głoszonym w polskiej kongregacji benedyktyńskiej w XVIII w." i s.M.Borkowskiej, benedyktyнки z Żarnowca, która przypomniała "Ideal benedyktyнки głoszony przez tzw. Reformę chełmińską Matki Martęskiej /XVII - XVIII w./".

Na wstępie o. M.Kanior zwrócił uwagę, że poprzez szereg

aktów prawnych z XVIII w. /Rytuał monastyczny z 1777 r., dokumenty - z 1750 r. o jednakowym sposobie przyjmowania do nowicjatu i bractw, oraz z 1753 r. dotyczące ujednoczenia śpiewu liturgicznego/ doszło do ukształtowania się na ziemiach polskich jednolitego modelu życia benedyktynów. Podkreślił, że obok pracy fizycznej i umysłowej dużą rolę odgrywała modlitwa liturgiczna, wzbogacona półgodzinnym rozważaniem Pisma św. - trzykrotnym w ciągu dnia rachunkiem sumienia, i ośmiodniowymi corocznymi rekolekcjami. Wszystkie te czynniki sprawiły, że polscy benedyktyni doby Oświecenia mogą być dumą i wzorem dla następnych pokoleń, a ich życie i działalność można uznać za jedną z najpiękniejszych kart polskiego monastycyzmu.

S. M. Borkowska ukazała natomiast polski model formowania benedyktynek obowiązujący w XVII - XVIII w. po tzw. Reformie chełmińskiej. Przypomniała, że po przyjęciu przez polską kongregację żeńską Reguły, z poprawkami Soboru Trydenckiego, powstała Reguła reformowana, wydana drukiem po raz pierwszy w 1605 roku. Podstawową cnotą ówczesnej benedyktyнки było wyrobienie zespołu świadomych przekonań, które stanowiły zasadę rozumnego działania i odrywania serca od ziemskich wartości. Powyższe ideały kongregacji chełmińskiej nie są jednak czymś nowym, lecz prastarymi ideałami monastycznymi, przekazanymi tylko w nowocześniejszym języku epoki trydenckiej.

Drugie popołudnie sympozjum monastycznego rozpoczął przeor kamedułów na Bielanach o. P. Rostworowski prelekcją pt. "Św. Benedykt i jego Reguła". Wskazawszy główne etapy życia Benedykta zajął się wyłącznie jego Regułą, podkreślając, że w wyrażonej w niej koncepcji życia monastycznego główną zasadą była świadomość obecności Boga. Człowiek - według Benedykta - winien być przekonany, że Bóg patrzy nań z nieba zawsze i o każdej porze. Klasztor jest jakby małym kosmosem; w którym działają te same prawa,

co we wszechświecie. Koncentruje się wokół Chrystusa, liturgii, opata ziemskiego - reprezentanta Chrystusa. Poddając się prawom Bożego ładu, człowiek osiąga w nim Boga.

W drugim referacie pt. "Prawzór społeczności w Regule św. Benedykta" cysters, o. W. Słęczak, zwrócił uwagę, że w myśl Reguły św. Benedykta, człowiek stworzony na obraz i podobieństwo Boże, winien ten obraz w sobie doskonalić. Ale człowiek jest jednocześnie istotą wspólnotową i przedstawieniem mistycznego obrazu Boga w Trójcy Świętej. Benedykt, świadomy tego podwójnego podobieństwa człowieka do Boga, dał mu wyraz w Regule poprzez troskę o osobiste jednoczenie się mnicha z Bogiem. Dążył, by wspólnota mnisza stanowiła prawdziwą rodzinę z jej życzliwą atmosferą.

Jako ostatni na sympozjum wystąpił o. A. Jankowski z prelekcją pt. "Więź modlitwy i pracy w życiu benedyktyńskim" podkreślając, że praca fizyczna i umysłowa, działanie "krzyżem, książką i pługiem", jak pisał Pawł VI, zawsze pełniło ogromną rolę w życiu duchowym benedyktynów. Miało to być jednak powiązane z modlitwą, co znalazło wyraz w hasle: "Ora et labora" lub pierwszych słowach Reguły: "Gdy coś dobrego chcesz zrobić, pomódl się najpierw". Jednakże te dwa elementy - modlitwa i praca, nie są sobie czymś przeciwnym, ale wzajemnie się przenikają. Nie wystarczy powiedzieć, że praca dla mnichów jest podstawową praktyką ascetyczną, bowiem modlitwa wraz z pracą są wyrazem jednej i tej samej służby Bogu i bliźniemu.

Na zakończenie drugiego dnia obrad odbył się w kościele tyńskim koncert w wykonaniu chóru Filharmonii Krakowskiej pod dyr. J. Politowskiego.

Trzeci wreszcie dzień jubileuszowych, benedyktyńskich obchodów, niedzielne popołudnie, poświęcono na uroczystą liturgię na dziedzińcu klasztornym. Rozpoczęto ją uroczystymi nieszporami,

po których wierni mogli obejrzyć niewielką, ale bardzo starannie urządzoną wystawę w krużgankach klasztoru. Przybyłych kardynałów i episkopat powitał opat, o.K.Janicki, odczytał list papieża Jana Pawła II nadesłany z okazji jubileuszu i wezwał, aby obchodzone uroczystości stały się wielką modlitwą dziękczynną za wielowiekowe dary synów św. Benedykta złożone na ziemi polskiej. Rozpoczęła się uroczysta Msza św. koncelebrowana, pod przewodnictwem metropolity krakowskiego ks.kardynała F.Macharskiego, który wygłosił homilię. Wezwał w niej do wsłuchania się, za wzorem św. Benedykta, w głos Bożej odpowiedzi na niepokoje i barbarzyństwa współczesnego świata. Powiedział m.in.: "Dzieje św. Benedykta powinny być okazją do spojrzenia głębiej w przeszłość i szerzej na współczesność, na cały świat, na cały Kościół Powszechny". Pod koniec Mszy św. przemówił ks.kardynał Stefan Wyszyński, Prymas Polski, podkreślając wkład Benedykta w dzieje Europy, któremu zawsze przyświecały dwa główne cele: pokój i dobro. W imię tych samych celów trzeba dzisiaj realizować wskazówki Patrona Europy, zawarte w dewizie: "krzyż, piług i pióro". Droga do nowej Europy prowadzi przez modlitwę, uznanie wartości ziemi rodzącej ziarno i pracę intelektualną nad nowym ładem w świecie. "Dzieło św. Benedykta wyraża się w dwóch słowach, które często można wyczytać w klasztorach benedyktyńskich: Bonum et pax - pokój i dobro [...]. Gdyby św. Benedykt rozpoczął swoją wędrówkę po świecie dzisiaj, miałyby to samo najważniejsze zadanie do wykonania: przywrócić światu pokój i dobro". Uroczystościom towarzyszył chór "Organum" z Krakowa. Hymnem "Boże coś Polskę" zakończono uroczystości jubileuszowe w Tyńcu./Obszerniejsze informacje na temat tynieckich uroczystości zob.:G.N, Tynieckie obchody urodzin św. Benedykta, *ZM* 30/1980/nr 10,120-123; P.Konczewski, Uroczystości ku czci św. Benedykta w Polsce, "Za i Przeciw", 1980, nr 24, 6-7; T.K., Jubileusz św. Benedykta w Tyńcu, 34/1980/nr 20,7/.

Drugim ważnym wydarzeniem Roku Benedyktyńskiego było Wrocławskie Sympozjum Patrystyczne zorganizowane 22-23 września 1980 r. w gmachu Metropolitalnego Seminarium Duchownego przez Sekcję Patrystyczną przy Komisji Nauk Episkopatu Polski. Wzięli w nim udział niemal wszyscy wykładowcy patrologii wyższych seminariów duchownych w Polsce, benedyktyni z Tyńca, przedstawiciele Kościoła Prawosławnego, KUL-u, ATK, uniwersytetów - Jagiellońskiego i Warszawskiego oraz wydelegowani klerycy z kilku seminariów duchownych, wiele siostr zakonnych i osób świeckich. Otwarcia sympozjum dokonał, pod nieobecność ks. arcybiskupa H. Gulbinowicza, ks. bp W. Urban i prezes Sekcji Patrystycznej ks. dr St. Longosz. Podobnie, jak wszystkie jubileuszowe obchody benedyktyńskie, tak i to sympozjum połączone było z uroczystą liturgią, Mszą św. koncelebrowaną pod przewodnictwem ks. bpa W. Urbana. Ze względu na fakt, iż sympozjum to doczekało się już w prasie stosunkowo dobrych sprawozdań rezygnujemy z jego szerszego omawiania /por. H. Bednarek, Kontynent św. Benedykta. Sprawozdanie z Wrocławskiego Sympozjum Benedyktyńskiego "Kierunki" 26/1980/ nr 49, 4; M. Korab - D. Tum, Benedyktyńskie Sympozjum Patrystyczne, Wrocław 22-23 IX 1980, CT 51/1981/z. 4, 175-177; Cz. Mazur, Benedyktyńskie Sympozjum Patrystyczne, "Novum" 1981, nr 4, 169-173; H. Wolak, Benedyktyńskie Sympozjum Patrystyczne, "Vox Patrum" 1/1981/46-48/. Referaty na nim wygłosili: ks. bp W. Urban, "Europa za czasów św. Benedykta na tle starożytnych reguł zakonnych"; s. M. Borkowska OSB /Żarnowiec/, "Dziedzictwo Ojców Pustyni w Regule św. Benedykta"; o. P. Sczaniecki OSB /Tynec/, "Duchowość św. Benedykta. Kult św. Benedykta w Polsce, Benedyktyńskie tradycje Wrocławia /Ołbin/"; prof. dr A. Świderkówna /UW/, "Nad tłumaczeniem Reguły oraz Dialogów św. Grzegorza Wielkiego"; o. A. Bober SJ /KUL/, "Początki literatury benedyktyńskiej"; dr A. Naumow /UJ/, "Św. Benedykt w piśmiennictwie cerkiewno-słowiańskim" /opublikowany: "Znak"

318/1980/1643-1647/; mgr B.Wronikowska /KUL/, "Najstarszy wizerunek św. Benedykta w katakumbach św. Hermesa w Rzymie"; ks. E.Cebulski /Kościół Prawosławny, Wrocław/, "Kult św. Benedykta w Prawosławiu".

Obok tych dwóch wielkich sympozjów na polskie obchody jubileuszu 1500-lecia urodzin św. Benedykta złożyło się wiele mniejszych przedsięwzięć. Wszystkie klasztory, związane z Regułą św. Benedykta, starały się urządzić przynajmniej "Dzień św. Benedykta" z odpowiednią liturgią i okolicznościową konferencją. I tak SS. Benedyktynki w Żarnowcu poświęciły św. Benedyktowi cały tydzień od 10 do 15 lipca 1980 r., podczas którego zmieniający się prelegenci codziennie wygłaszali okolicznościowe konferencje /s. M.Borkowska, "Świadczyć o Królestwie", prof.dr J.Woźniakowski, "Nursja dzisiaj"/opublikowany: "Znak" 318/1980/1605-1609/; prof.dr K.Górski, "Matka Magdalena Martęska na tle dziejów religijności w Polsce"; prof.dr S.Swieżawski, "Liturgia jako źródło natchnienia filozoficznego"; prof.dr P.Skubiszewski, "Klasztor benedyktyński w średniowieczu"; prof.dr S.Stomma, "Dzieło św. Benedykta w przededniu XXI wieku".

Podobne obchody urządziły 11-14 lipca SS. Benedyktynki w Przemyślu z kilku prelekcjami /s. M.Borkowska, "O reformie benedyktynek Matki Małgorzaty Martęskiej"; ks. T.Szczurek, "Klasztor Benedyktynek w Przemyślu i jego szkoły"/ i konferencjami ascetycznymi wygłoszonymi przez o. P.Szczanieckiego z Tyńca. "Dzień św. Benedykta" mniej lub bardziej okazałe organizowały i inne klasztory benedyktyńskie, a wśród nich Ojcowie Cystersi w Mogile, gdzie okolicznościową konferencję na temat "Nowoczesna literatura o św. Benedykcie" wygłosił opat o. B.Salwiński.

W obchody jubileuszu św. Benedykta włączyły się również niektóre wyższe seminaria duchowne, szczególnie te, w których

proceedzi się naukowe seminaria patrystyczne. Tak więc Seminarium Tarnowskie urządziło 18 maja 1980 roku "Dzień św. Benedykta" z uroczystą koncelebrą księży profesorów, podczas której ks. W.Kania wygłosił homilię na temat: " 'Ora et labora' w nauce św. Benedykta Opata". Wieczorem natomiast w czasie specjalnego nabożeństwa ks. S.Longosz wygłosił konferencję na temat: "Modlitwa w Regule św. Benedykta". Trzeba tu również wspomnieć o dwóch gazetkach z fotografiami miejsc związanych z życiem św. Benedykta /Nursja, Subiaco, Monte Cassino/ wykonanych przez alumnów seminarium patrystycznego /por. ks. S.Longosz, "Popularyzacja Ojców Kościoła w latach 1979-1980 na terenie diecezji tarnowskiej", "Currenda" 131/1981/34-36/.

Ponadto 7 czerwca 1980 r. w zabytkowym kościele Świętej Trójcy na Terlikówce w Tarnowie ks. W.Kania zorganizował nabożeństwo, podczas którego ks. S.Longosz wygłosił okolicznościową konferencję i poświęcił obraz św. Benedykta Opata ufundowany przez parafian z okazji Roku Benedyktyńskiego.

Okolicznościową akademię ku czci św. Benedykta urządzili w październiku 1980 r. alumni Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. W jej programie znalazły się: wprowadzenie ks.bpa R.Andrzejewskiego, dwie krótkie prelekcje - "Św.Benedykt Patronem Europy" J.Pałuckiego i "Benedyktyni a liturgia" S.Woźniaka, sprawozdanie z Sympozjum Benedyktyńskiego we Wrocławiu J.Babacza, recytacje hymnu brewiarzowego ku czci św. Benedykta "Legifer prudens", specjalne śpiewy i otwarcie okolicznościowej wystawy publikacji benedyktyńskich w Bibliotece Seminaryjnej. Analogiczne uroczystości benedyktyńskie zorganizowały również metropolitalne seminaria w Warszawie i Wrocławiu. Niestety, nie znamy ich programu. Do przybliżenia postaci św. Benedykta przyczyniło się również piętnaście dziesięciominutowych pogadanek opracowanych przez ks. S.Longosza, w oparciu o II ks. Dialogów Grzegorza Wielkiego, wygłoszonych w czwartkowej rubryce: "Z pism

Ojców Kościoła" w polskiej Sekcji Radia Watykańskiego. Z okazji jubileuszu św. Benedykta prawie całe swoje numery poświęciły czasopisma: "Znak" 318/1980/nr 12, "W drodze" 8/1980/ nr 1 oraz "W nurcie zagadnień posoborowych" 13,1981,/Modlitwa i praca/.

W związku z obchodami Patrona Europy odnotować należy nowe tłumaczenie jego Reguły wydanej przez Benedyktynów tynieckich, jak również przekład monografii B.Sengera, Święty Benedykt /zob. Bibliografia s.34, 42/.

Wszystkie wyżej wyliczone naukowo-liturgiczne inicjatywy i przedsięwzięcia świadczą niewątpliwie o dużym zaangażowaniu kultury polskiej w jubileuszowe obchody 1500-letniej rocznicy urodzin św. Benedykta i pozwalają nam stanąć na równi, bez zażenowania, w gronie chrześcijańskich krajów europejskich, spłacających dług zaciągnięty wobec Wielkiego Patriarchy Zachodu.

Alicja Stępniewska

8. SYMPOZJUM O ŚWIĘTYM SEWERYNIE

W austriackim Mautern nad Dunajem odbyło się 17-18 X 1980 roku dwudniowe sympozjum na temat: "Der heilige Severin in Favianis-Mautern, Zwentendorf oder Wien". Dyskusje, prowadzone pod przewodnictwem prof. E.Zöllnera, miały na celu określenie przekazanej przez źródła zagadkowej i nie zidentyfikowanej do dziś miejscowości "in Favianis", terenu działalności św. Seweryna /+482/, apostoła Noricum. Większość uczonych niemieckich wyrażenie to utożsamia z Mautern /LThK 9,700/, inni zaś w tym określeniu dopatrują się Zwentendorfu lub nawet Wiednia. Podczas sympozjum ogłoszono następujące prelekcje: H.Stiglitz, "Wykopiska w Mautern"; H.Wolfram, "Vita Sancti Severini" jako źródło do poznania prowincji Austria Romana u jej schyłku; H.Ubl, "Miejsce działalności św. Seweryna na odcinku rzymskiego